

DE 'MAROS MAROE'

Dagelijks moesten lijken overboord worden gezet – bezittingen van stervenden werden geroofd: die kon men bij de Koreaanse bewakers ruilen tegen levensmiddelen.

Na drie weken liet de gezagvoerder zich vermurwen: Mori mocht naar Makassar gaan om er groente, vruchten, vis en eieren te kopen – hij kwam terug met niet meer dan één klein baaltje ('voor de levenden', zei hij) en een zak met keien alsmede een rol touw ('voor de doden'). In het baaltje zat tabak – de gezagvoerder vaardigde prompt een rookverbod uit, hetgeen niet onbegrijpelijk was: in de ruimen van de '*Maros Maroe*' lagen vliegtuigbommen en granaten.

De helft daarvan werd met hulp van krijgsgevangenen gelost – nadien werden allen in de ruimen opgesloten.

Na zes weken (in die periode waren bijna honderdzestig gevangenen gestorven) kon de '*Maros Maroe*' weer gaan varen – niet naar Java overigens maar naar een plaats op de westkust van Celebes. Daar bleef het schip twee weken liggen – negentig doden.

Pas op 26 december, twee-en-een-halve maand na het vertrek van Ambon, bereikte de '*Maros Maroe*' Soerabaja. Van de ca. zeshonderd man die op Ambon ingescheept waren op dit en op het bij Moena in brand geschoten schip, kwamen driehonderdvijf-en-twintig aan de wal.

Voor de aanleg van de vliegvelden te Amahai, op Haroekoe en op Ambon waren, zoals eerder vermeld, meer dan een-en-veertighonderd krijgsgevangenen naar de Molukken getransporteerd; ongetreft diegenen die na terugkeer op Java of na hun stranding op Moena overleden zijn (daarvoor ontbreken de cijfers), zijn van hen ca. twaalfhonderddertig omgekomen: drie op de tien.

Java, tweede periode

Zoals uit het voorafgaande bleek, zijn van september '42 af grote aantallen krijgsgevangenen van Java naar elders getransporteerd: naar Japan, naar Birma en Thailand, naar Sumatra, naar Flores en naar de Molukken, en uitsluitend uit Flores en de Molukken zijn weer groepen naar Java teruggevoerd waar dan weer nieuwe groepen werden samengesteld: in september '44 om ingezet te worden aan de Pakanbaroe-spoorweg, in januari '45 om te gaan werken in Singapore. Er zijn als gevolg van dit alles maar weinig krijgsgevangenen op Java gebleven: daar bevonden zich ten tijde van de Japanse capitulatie nog slechts een kleine vierduizend